

РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ У КРАЇНАХ ЄС

DEVELOPMENT OF LEGAL PROTECTION OF OBJECTS OF INDUSTRIAL PROPERTY RIGHTS IN EU COUNTRIES

Васильєв Є.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Розглядаються передумови для формування правової охорони промислової власності в країнах ЄС. Виявлено, що заснування Ради Європи у 1949 році відкрило додаткові можливості для уніфікації європейської патентної системи. Висвітлені ключові положення низки конвенцій Ради Європи щодо охорони права інтелектуальної власності. Підкреслюється значення Конвенції про уніфікацію деяких положень матеріального права щодо патентів на винаходи, якою були визначені спільні для держав-учасниць критерії патентоспроможності винаходів. Розглядаються також положення Європейської патентної конвенції 1973 р. Досліджуються приклади з практики правозастосування Суду ЄС та їх вплив на подальшу уніфікацію підходів держав-членів до охорони прав промислової власності.

Проаналізовані положення Першої Директиви Ради 89/104/ЄЕС щодо торгових марок, яка обмежувала наближення законодавства держав-членів тими національними положеннями законодавства, які найбільш безпосередньо впливають на функціонування внутрішнього ринку. Встановлено, що поява цієї директиви була зумовлена розбіжностями, які могли стати на заваді вільному рухові товарів та свободі надання послуг і порушити конкуренцію на спільному ринку. Виявлено, що ідея унітарної торгової марки ЄС була вперше втілена у Регламенті Ради ЄС № 40/94 від 20 грудня 1993 року про торговельну марку Співтовариства.

Виявлено, що після укладення Маастрихтського договору 1992 р. зусилля держав-учасниць ЄС вже не обмежуються виданням директив про гармонізацію національного законодавства щодо охорони права промислової власності, з'являються також регламенти ЄС з прямою дією. Також упродовж 1990-х років була приділена увага правовій охороні специфічних об'єктів права промислової власності – медичних продуктів, біотехнологічних винаходів, засобів захисту рослин тощо.

Досліджені кроки, спрямовані на наближення законодавства держав-членів щодо правової охорони промислових зразків. Відзначено, що Директива Європейського Парламенту та Ради 98/71/ЄС від 13 жовтня 1998 року мала на меті усунення перешкод для вільного руху товарів. Виявлено, що цілях надання правової охорони промислових зразків мала бути надана оцінка тому, чи має дизайн індивідуальний характер, чи має загальне враження від нього у поінформованого користувача чітку відмінність від вже відомого дизайну. Встановлено, що Регламентом Ради ЄС № 6/2002 від 12 грудня 2001 року були запропоновані додаткові можливості унітарної правової охорони промислових зразків на рівні Співтовариства, але це не перешкоджало застосуванню законів про промислову власність або інших відповідних законів держав-членів ЄС.

Виявлено, що найбільш суттєвою проблемою у впровадженні єдиного патенту ЄС тривалий час продовжувало залишатись мовне питання. Встановлено, що за відсутності однотайності серед держав-членів ЄС у питанні унітарного патенту ЄС, Рада ЄС рішенням № 2011/167/ЄС від 10 березня 2011 р. дозволила використання механізму посиленої співпраці задля реалізації ідеї унітарного патенту ЄС. Відзначено, що створений у межах механізму посиленої співпраці Регламент № 1257/2012 про унітарний патент ЄС розглядався як спеціальна угода у розумінні статті 142 Конвенції про видачу європейських патентів від 5 жовтня 1973 року.

Ключові слова: промислова власність, патенти, винаходи, корисні моделі, знаки для товарів і послуг.

The prerequisites for the formation of legal protection of industrial property in the EU countries are considered. It was revealed that the founding of the Council of Europe in 1949 opened up additional opportunities for the unification of the European patent system. The key provisions of a number of conventions of the Council of Europe on the protection of intellectual property rights are highlighted. The significance of the Convention on the Unification of Certain Provisions of Substantive Law Regarding Patents for Inventions, which defined the common criteria for the patentability of inventions for the participating states, is emphasized. The provisions of the European Patent Convention of 1973 are also considered. Examples from the law enforcement practice of the EU Court and their influence on the further unification of member states' approaches to the protection of industrial property rights are studied.

The provisions of the First Council Directive 89/104/EEC on trademarks were analyzed, which limited the approximation of the legislation of the member states to those national provisions of the legislation that most directly affect the functioning of the internal market. It was established that the emergence of this directive was due to differences that could hinder the free movement of goods and the freedom to provide services and disrupt competition in the common market. It was revealed that the idea of a unitary EU trademark was first embodied in the EU Council Regulation № 40/94 of December 20, 1993 on the Community trademark.

It was revealed that after the conclusion of the Maastricht Treaty in 1992, the efforts of the EU member states are no longer limited to the issuance of directives on the harmonization of national legislation on the protection of industrial property rights, there are also EU regulations with direct effect. Also, during the 1990s, attention was paid to the legal protection of specific objects of industrial property law – medical products, biotechnological inventions, plant protection products, etc.

The steps aimed at approximation of the legislation of the member states regarding the legal protection of industrial designs have been studied. It was noted that Directive 98/71/EC of the European Parliament and the Council of October 13, 1998 was aimed at eliminating obstacles to the free movement of goods. It was found that for the purposes of granting legal protection of industrial designs, an assessment should be made as to whether the design has an individual character, or whether the general impression of it in the informed user has a clear difference from the already known design. It is established that EU Council Regulation № 6/2002 of December 12, 2001 offered additional possibilities for unitary legal protection of industrial designs at the Community level, but this did not prevent the application of industrial property laws or other relevant laws of the EU member states.

It was revealed that the language issue continued to be the most significant problem in the implementation of the EU single patent for a long time. It was established that in the absence of unanimity among the EU member states on the issue of the EU unitary patent, the Council of the EU by decision № 2011/167/EU of March 10, 2011 allowed the use of the enhanced cooperation mechanism to implement the idea of the EU unitary patent. It was noted that Regulation № 1257/2012 on the EU unitary patent, created within the mechanism of enhanced cooperation, was considered a special agreement within the meaning of Article 142 of the Convention on the Issuance of European Patents of October 5, 1973.

Key words: industrial property, patents, inventions, utility models, marks for goods and services.

Питання правової охорони права промислової власності в країнах Європи розглядалися в роботах багатьох дослідників, наприклад, М. Лампінг [1], D. Matthews [2], A. Plomer [3], Г. О. Андрощук [4], В. С. Дроб'язко [5],

Р. Є. Еннан [6], Ю. М. Капіца [7], О. П. Орлюк [8] та інші. Надання Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу зумовлює актуальність подальших історико-правових досліджень правових актів ЄС та механізмів гар-

монізації законодавства держав-членів. В цьому контексті заслугове на увагу досвід держав-членів Європейського Союзу щодо уніфікації підходів до правової охорони об'єктів права промислової власності Мета цієї статті – виявлення конкретно-історичних умов та закономірностей розвитку права ЄС у сфері охорони промислової власності. Запропоновано комплексний історико-правовий аналіз міжнародних угод, а також правових актів ЄС, що мали визначальний вплив на розвиток правової охорони промислової власності у країнах ЄС.

Започаткування міжнародно-правового співробітництва у сфері охорони промислової власності мало місце задовго до заснування Ради Європи та утворення Європейських співтовариств. Вперше ці питання були розв'язані Паризькою конвенцією від 20 березня 1883 р. про охорону промислової власності, тоді ж був заснований Міжнародний союз з охорони промислової власності [9; 10]. 14 квітня 1891 р. у Мадриді були укладені ще дві міжнародні угоди: про боротьбу з фальшивими або оманливими позначеннями походження товарів та про міжнародну реєстрацію знаків. Водночас, ні Паризька угода 1883 р., ні Мадридські угоди 1891 р. не передбачали заснування єдиної наднаціональної системи реєстрації та охорони прав на об'єкти промислової власності, видача патентів на винаходи та охоронних свідоцтв на знаки для товарів та послуг продовжувала залишатись прерогативою урядів договірних держав [9; 10; 11].

Питання заснування міжнародного патентного відомства, яке мало б перевіряти новизну винаходів, було предметом обговорення на міжнародній економічній конференції в Парижі у 1916 році, однак ця ідея тоді не була реалізована. Певні успіхи щодо уніфікації правової охорони промислових зразків були досягнуті у зв'язку з прийняттям Гаазької угоди про міжнародне депонування промислових зразків від 6 листопада 1925 р. [12].

По завершенні Другої світової війни найбільш потужні європейські патентні відомства Великої Британії та Нідерландів продовжили просування ідеї створення міжнародного патентного інституту, який мав бути розташований в Гаазі та здійснювати централізований патентний пошук, а в перспективі перетворитись на загальноєвропейське патентне відомство. У 1947 році ця ідея була реалізована лише частково, оскільки діяльність міжнародного патентного інституту була обмежена технічною експертизою новизни винаходів, тоді як видача самих патентів продовжувала залишатись прерогативою національних патентних відомств [3, р. 510].

Станом на середину ХХ століття Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р. продовжувала залишатись ключовим міжнародно-правовим актом з питань охорони промислової власності для понад 20 європейських країн. Лісабонський акт 1958 р. підтвердив принцип незалежності патентів, що отримані на винахід у різних країнах, та вперше визнавав за винахідником особисте немайнове право на зазначення його імені у патенті, дозволяв за певних умов надання примусових ліцензій на винаходи, а також визначав підстави для скасування реєстрації зареєстрованої марки, крім того був передбачений виключний перелік підстав для відмови у реєстрації або визнання недійсними торгових марок або знаків для товарів та послуг [13; 15, с. 29].

За підсумками Стокгольмської конференції 1967 р. країни-учасниці Паризької конвенції мали забезпечити громадянам ефективний захист від недобросовісної конкуренції, тож промислова власність починає розглядатись не лише як специфічний об'єкт майнових прав, але й як суттєвий чинник у конкурентній боротьбі. 14 липня 1967 р. у Стокгольмі також були засновані Всесвітня організація інтелектуальної власності та Асамблея Міжнародного союзу з охорони промислової власності [14]. Крім того, у 2000 році був схвалений Договір про патентне

право (PLT), що був покликаний гармонізувати формальні процедури щодо національних та регіональних патентних заявок [15, с. 29].

Заснування Ради Європи у 1949 році відкрило додаткові можливості для уніфікації європейської патентної системи. Вже у вересні 1949 року на засіданні комітету з економічних питань та розвитку представник Франції Анрі Лоншамбон виступив з ініціативою створення Європейського патентного відомства (Бюро), функція якого мала полягати у видачі «Європейських сертифікатів на винахід». Серед аргументів на користь заснування такого Бюро було зазначено, що кожна нація визнала своїм законодавством виключні права винахідника на використання плодів свого винаходу, і з цією метою створила офіційну службу для видачі патенту. При цьому кожна нація має власне визначення умов і формальностей, які необхідно виконати для отримання такого патенту. Ідея «новизни», яка є важливою умовою в усіх законодавствах для дійсності патенту, мала відмінне втілення у патентних системах окремих країн [16]. Запропоноване до заснування Європейське патентне відомство мало здійснювати патентний пошук та перевірку винаходів на їх відповідність критерію новизни, не впливаючи безпосередньо на видачу національних патентів, тож його діяльність по суті дублювала роботу міжнародного патентного інституту у Гаазі.

Суттєвою перепорою у функціонуванні загальноєвропейського патентного відомства також вважалась різноманітність та неузгодженість національних законодавчих актів з питань патентування. Для розв'язання цієї проблеми у 1950 році був створений Комітет експертів Ради Європи з патентів, до складу якого увійшли керівники патентних відомств та представники держав-членів. Цей Комітет мав дослідити можливі шляхи уніфікації європейського патентного законодавства та прискорити втілення в життя ідеї централізованої загальноєвропейської системи патентування.

Резолюція Комітету міністрів Ради Європи від 12.09.1952 за результатами заслуховування звіту Комітету експертів Ради Європи з патентів відзначила суттєві відмінності у підходах до розгляду заявок на видачу патентів у різних країнах Європи. Було відзначено, що в деяких державах-членах проводиться перевірка новизни перед видачею патенту, але в інших державах-членах така перевірка не відбувається. З метою стандартизації практики в цьому відношенні, а також з урахуванням інтересів винахідників і промисловості, державам-членам було рекомендовано проводити експертизу винаходів як частину процедури видачі патентів. Також було запропоновано організувати максимально тісну співпрацю між національними патентними офісами, а також між ними та Міжнародним патентним інститутом у Гаазі шляхом обміну інформацією та персоналом, а також шляхом взаємних консультацій [17].

За підсумками роботи Комітету експертів Ради Європи з патентів була прийнята Європейська конвенція про формальності, необхідні для патентних заявок від 11.12.1953. Заявка на патент у будь-якій Договірній державі мала відповідати уніфікованим вимогам, які були визначені умовами цієї конвенції, при цьому договірні держави не мали висувати до таких заявок жодних додаткових формальних вимог. Навіть при неповній відповідності патентної заявки вимогам цієї конвенції дата подання такої заявки не могла бути заперечена, якщо така заявка включала щонайменше один примірник специфікації винаходу мовою, визнаною для цілей країни, в якій подається заявка, одну копію креслень, якщо це необхідно для розуміння специфікації, та підтвердження сплати реєстраційного збору [18]. Запропонований підхід дозволяв заявнику посылатись на право пріоритету навіть за наявності формальних недоліків поданої заявки, які не перешкоджали розумінню сутності винаходу.

Європейська конвенція про міжнародну класифікацію патентів на винаходи від 19.12.1954 також стала результатом діяльності Ради Європи. Конвенція була відкрита для приєднання будь-якого члена Міжнародного союзу з охорони промислової власності, який не є членом Ради Європи [19]. На тлі цієї конвенції країнами-учасницями Паризької конвенції 1883 р. була схвалена Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію від 24.03.1971, яка крім патентів на винаходи також упорядкувала класифікацію авторських свідоцтв, корисних моделей і свідоцтв про корисність у межах єдиної міжнародної патентної класифікації [20].

За підсумками діяльності Комітету експертів Ради Європи 27.11.1963 у м. Страсбурзі була прийнята Конвенція від про уніфікацію деяких положень матеріального права щодо патентів на винаходи, яка набрала чинності у 1980 році. Конвенцією було передбачено, що у договірних державах патенти видаються на будь-який винахід, який допускає промислове застосування, є новим і ґрунтується на винахідницькій діяльності. В такий спосіб були визначені спільні для держав-учасниць критерії патентоспроможності винаходів – новизна, винахідницький рівень і промислове застосування [21]. Винахід міг вважатись новим, якщо він не був частиною рівня техніки, доступного для громадськості за допомогою письмового чи усного опису, використання або будь-яким іншим способом до дати заявка на патент. Винахід вважався таким, що має винахідницький рівень, якщо він неочевидний з огляду на рівень техніки. Винахід вважався придатним для промислового застосування у разі, якщо він міг бути виготовлений або використаний у будь-якому виді промисловості, включаючи сільське господарство.

Страсбурзька конвенція 1963 року, як відзначає німецька дослідниця А. Пломер, згадала, здавалося б, непереможні відмінності в національних патентних законах, які не дозволяли патенти для багатьох типів застосувань, включаючи хімічні та фармацевтичні продукти, шляхом прийняття спрощеного, максималістського потрійного спільного знаменника [3, р. 514].

Наступним вагомим кроком на шляху до уніфікації правової охорони винаходів став укладений країнами-учасницями Паризької конвенції Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 (Patent Cooperation Treaty – PCT). За цим Договором був заснований Міжнародний патентний союз, покликаний забезпечити співпрацю у поданні та експертизі заявок на захист винаходів. Основна перевага полягала у спрощенні процедури отримання правової охорони у багатьох країнах з урахуванням конвенційного пріоритету [22].

На дипломатичній конференції 1973 року в Мюнхені була прийнята Європейська патентна конвенція (European Patent Convention – EPC), яка містила уніфіковані правила стосовно видачі європейських патентів на різноманітні винаходи. Заснована Конвенцією Європейська патентна організація (ЄПО) мала забезпечувати видачу європейських патентів, чинність яких могла охоплювати одну або більше договірні держави. Цією конвенцією було врегульовано не лише процедуру розгляду заявок на видачу патентів, але й передбачено процедури розгляду скарг зацікавлених осіб. Конвенція у ст. 52 дозволяла видачу європейських патентів на будь-які промислові винаходи, які є новими та мають винахідницький рівень. Не вважались винаходами відкриття, наукові теорії та математичні методи; естетичні твори; схеми, правила та методи для виконання розумових дій, ігор або ведення бізнесу, а також програми для комп'ютерів; представлення інформації. Право на європейський патент надавалось винахіднику або його правонаступнику строком на 20 років. Якщо ж винахідник був найманим працівником, то його право на європейський патент визначалось національним законодавством країни його працевлаштування або зако-

нодавством країни розташування підприємства роботодавця [23].

Ще однією міжнародною організацією, яка суттєво вплинула на регулювання права інтелектуальної власності у країнах Європи наприкінці ХХ століття, стала Світова організація торгівлі (СОТ). У квітні 1994 року країнами-учасницями СОТ була схвалена Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 (Угода TRIPS) [24], яка серед іншого була присвячена охороні торгових знаків, географічних позначень, промислових зразків і винаходів, топографії інтегральних мікросхем тощо. Тож, як бачимо, міжнародне співробітництво у сфері правової охорони об'єктів промислової власності упродовж ХХ століття було реалізовано зусиллями цілої низки міжнародних організацій – Міжнародного союзу з охорони промислової власності, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Ради Європи і навіть Світової організації торгівлі.

По завершенні Другої світової війни в Європі також набирають популярності ідеї економічного об'єднання Європи, які були втілені, насамперед, у декларації, оприлюдненій 09.05.1950 міністром закордонних справ Франції Робертом Шуманом. Пропозиція французького уряду стає підґрунтям для формування Європейського об'єднання вугілля та сталі. Об'єднання вугільної та сталеплавильної промисловості розглядалося у документі як «утворення загальних передумов для економічного розвитку – першого етапу Європейської Федерації» [25]. Подальші інтеграційні процеси в Європі зумовлюють укладення так званих «Римських договорів» про заснування у 1957 році Європейської економічної спільноти та Європейської спільноти з атомної енергії.

Європейська економічна спільнота, започаткована з укладенням договору від 25.03.1957, мала на меті реалізацію спільної економічної політики країн-учасниць переважно у сфері торгівлі та сільського господарства. Договір про заснування Європейської економічної спільноти безпосередньо не регулював питання охорони права промислової власності, хіба що ст. 36 Договору ЗЄЕС дозволяла, як виняток, обмежувати імпорт, експорт чи транзит товарів між країнами-учасницями з міркувань захисту промислової чи комерційної власності. Формування спільного ринку для низки європейських країн, а також заснування Європейських співтовариств поступово створюють передумови для формування специфічної царини права інтелектуальної власності Європейського Союзу [26].

За шість місяців після заснування ЄС керівники національних патентних відомств шести договірних держав почали зустрічатися для обговорення впливу Римського договору на охорону об'єктів права промислової власності. Дискусії точились стосовно компетенції Комісії за ст. 100 Договору ЗЄЕС, яка на той час була обмежена діями, які безпосередньо впливали на створення або функціонування спільного ринку. Дискусійним було питання, чи мало різноманіття національних патентних законів прямий вплив на функціонування спільного ринку, чи цей вплив був непрямим, чи спричиняв цей вплив потребу у застосуванні ст. 100 Договору ЗЄЕС задля видання директив у сфері інтелектуальної власності. Також не було зрозуміло, чи відмінності в національному законодавстві самі по собі спричиняють шкідливі спотворення конкуренції всупереч ст. 101 Договору ЗЄЕС [3, р. 516].

У липні 1959 року Європейською Комісією була започаткована ініціатива щодо гармонізації чи уніфікації права промислової власності шляхом впровадження унітарних та автономних законів про захист промислової власності, які охоплювали б всю територію спільного ринку та доповнювали національні закони про промислову власність, які продовжували б існувати. Водночас, у перші заходи існування ЄС так і не були впроваджені засоби прямого директивного регулювання права інтелектуальної

власності для держав-членів Співтовариства, тому вкрай важливого значення набуває правозастосовна практика Суду справедливості ЄС. Широке залучення Суду справедливості ЄС до розв'язання спорів у сфері права промислової власності було зумовлено принципом прямої дії права Співтовариства в державах-членах. Громадяни та суб'єкти господарювання держав-членів могли безпосередньо покладатись на норми права Європейських співтовариств та його тлумачення Судом справедливості перед їхніми національними судами.

Як відзначає Т.В. Комарова, розвиток феномену судового активізму в ЄС тісно пов'язаний із роками кризи європейської інтеграції у 60–70 рр. XX ст. Саме криза була стимулом для Суду ЄС більш активно гарантувати цілі європейської інтеграції та компетенції європейських співтовариств. Судовий активізм у практиці Суду ЄС став наріжним інструментом інституційної динаміки ЄС, створивши нерозривний зв'язок між правовою та політичною інтеграцією, рішення Суду ЄС були використані як основна не лише для актів первинного чи вторинного права ЄС, а і як певні межі для формування національної політики [27, с. 217–218].

До прикладу, у справі № 24/67 за позовом Arke, Davis and Co проти Probel, Reese, Beintema-Interpharm та Centrafarm на розв'язання суду були винесені питання про тлумачення статей 85 (1) та 86 Договору ЗЄЕС. Приводом до звернення до суду стала реалізація прав власника патента, якому була надана правова охорона у Нідерландах, по відношенню до такого самого продукту, виробленого у країні, де охорона подібному об'єкту не надається. При розгляді цієї справи суд виходив з того, що за статтею 86 Договору ЗЄЕС будь-яке зловживання одним або кількома підприємствами домінуючим положенням на спільному ринку або на істотній його частині забороняється як несумісне зі спільним ринком тільки якщо це може впливати на торгівлю між державами-членами. Водночас, для застосування цієї заборони необхідна присутність трьох елементів: існування домінуючого положення, зловживання цим положенням та можливість впливати на торгівлю між державами-членами [28].

Рішення суду справедливості від 31 жовтня 1974 р. у справі Centrafarm BV та Adriaan de Peijper проти Sterling Drug Inc. вказувало на те, що здійснення власником патенту наданого законодавством держави-члена права на заборону продаж у цій державі продукту, захищеного патентом, раніше проданого в іншій державі-члені власником патенту або за його згодою, несумісна з правилами договору ЄЕС щодо вільного руху товарів в межах спільного ринку [29]. Це рішення ілюструє втілення в практиці Суду справедливості доктрини вичерпання права інтелектуальної власності, в силу якої власник патенту не міг перешкоджати подальшому вільному руху товарів, які були введені в обіг в межах Співтовариства з дотриманням його права інтелектуальної власності.

За результатами розгляду справи Merck & Co. Inc. проти Stepha BV і Petrus Stephanus Exler Суд справедливості у рішенні від 14.07.1981 визначив, що сутність патентного права полягає по суті у винятковому праві першого розміщення продукту на ринок, тож це право дає можливість винахіднику реалізувати монополію на використання свого продукту, отримати винагороду за свої творчі зусилля, однак, без гарантії, що він отримає таку винагороду за будь-яких обставин [30]. Власник патенту повинен вирішити за яких умов він продаватиме свій продукт в державі-члені, законодавство якої не забезпечує патентну охорону для захищеного патентом продукту, та прийняти наслідки свого вибору щодо вільного руху продукту в межах спільного ринку.

Практика правозастосування Суду ЄС засвідчила необхідність подальшої уніфікації підходів держав-членів до охорони прав промислової власності. Невдовзі після

схвалення Європейської патентної конвенції 1973 року перед країнами-учасницями ЄЕС постало питання впровадження унітарного патенту. Підписана у Люксембурзі 15.12.1975 Конвенція про патент Європейського Співтовариства мала втілити в життя ідею єдиного патенту, але ця конвенція так і не набрала чинності через зволікання з її ратифікацією державами-членами ЄЕС [31].

Конвенція 1975 р. мала сприяти досягненню цілей єдиного ринку з особливим акцентом на чесну конкуренцію та вільний рух товарів, її головним завданням було започаткування гнучкого та зручного інструменту для надання охорони винаходу. Недоліками існуючої моделі європейського патенту на той час вважались складність та дорожняча реєстраційної процедури, а також відсутність єдиного підходу до розв'язання спорів щодо патентів, що створювало ризики ухвалення національними судами суперечливих рішень. Патенти спільноти за Люксембурзькою конвенцією мали отримати унітарний характер та рівну силу на всій території дії конвенції, водночас, це не позбавляло держави-учасниці конвенції їх права на видачу національних патентів. Люксембурзька конвенція 1975 р. мала набрати чинності після її ратифікації щонайменше дев'ятьма державами-учасницями, але ратифікували її лише сім держав.

Робота над ідеєю уніфікованого європейського патенту була продовжена у 1989 році під час нової конференції в Люксембурзі за участю 12 держав-членів ЄЕС та Європейської Комісії, результатом якої стає схвалення Угоди про патенти Європейського Співтовариства. Невід'ємним додатком цієї Угоди став текст Конвенції 1975 року, а також Протокол про спірні питання щодо європейських патентів. Р. Є. Еннан відзначає, що підписання угоди стало можливим передусім завдяки компромісу щодо перекладів опису до патенту, який враховував категоричні вимоги деяких держав (перш за все, Іспанії та Португалії), але робив процедуру одержання патенту надто дорогою через його переклад у повному обсязі всіма офіційними мовами ЄЕС у строк, що не перевищував би шість місяців від дати видачі. Відтак чергова конференція 1992 року в Лісабоні засвідчила, що умови для набрання чинності Угодою про патенти ЄС досі не створені [6, с. 38–39].

Правозастосовна практика Суду ЄС також охоплювала питання щодо захисту прав на торгові марки у різних державах-членах. В цьому контексті можна згадати рішення Суду справедливості від 31.10.1975 у справі № 119/75 Terrapin v Terranova, в якому застосування положення національного законодавства щодо запобігання змішуванню торгових марок було визнано сумісним із положеннями договору ЄЕС щодо вільного руху товарів на території держав-членів. Тож обмеження використання назви, яка може плутати з торговою маркою та комерційною назвою іншого підприємства держави-члена співтовариства, вважалось правомірним за умови, що між підприємствами немає угод, які обмежують конкуренцію, і немає юридичних чи економічних зв'язків, і що їхні відповідні права виникли незалежно одне від одного [32].

Перші результати зусиль держав-учасниць ЄЕС щодо гармонізації законодавства про торгові марки були втілені у проекті Конвенції про європейську торгову марку, який був підготовлений у квітні 1964 року, але офіційно оприлюднений лише у 1973 році. В обґрунтування необхідності запровадження уніфікованих підходів до регулювання правової охорони торгових марок у проекті було зазначено, що фірмові товари є результатом масового виробництва промисловістю все більш різноманітних споживчих товарів. Тож саме товарні знаки допомагають споживачеві розрізнити, відповідно до його побажань, різні запропоновані йому товари чи послуги. З огляду на те, що Договір про ЄС передбачав наближення законодавства держав-членів до міри, необхідної для належного функціонування спільного ринку, поставало питання про можли-

вість видання директиви щодо торгових марок відповідно до статті 100 Договору [33, р. 5–6].

Водночас, Меморандум 1976 року щодо створення торговельної марки Співтовариства засвідчив, що принцип територіальності в національних системах законодавства про торговельні марки не міг бути подоланий виключно шляхом директивного регулювання. Меморандум вказував на те, що створення системи законодавства про торговельні марки Співтовариства та створення Бюро торговельних марок ЄЕС є найбільш відповідним способом, за допомогою якого конфлікти, що перешкоджають вільному руху товарів, можуть бути зменшені та, зрештою, повністю усунені [33, р. 7].

Попри наявні напрацювання, втілені у Меморандумі 1976 року, питання про наближення законодавства держав-членів на рівні ЄЕС було врегульовано лише 21.12.1988 шляхом прийняття Першої Директиви Ради 89/104/ЄЕС. Ця директива обмежувала наближення законодавства держав-членів тими національними положеннями законодавства, які найбільш безпосередньо впливають на функціонування внутрішнього ринку. Директива 89/104/ЄЕС підлягала застосуванню до кожної товарної марки щодо товарів і послуг, яка підлягала реєстрації чи поданню заяви про реєстрацію в якості окремої торговельної марки, загальної торговельної марки чи гарантійного знака або знака сертифікації в державі-члені, або до такої торговельної марки, яка підлягає реєстрації чи поданню заяви про реєстрацію в Управлінні торгових марок Бенілюксу або міжнародній реєстрації, яка є чинною в державі-члені [34].

Директивою 89/104/ЄЕС було визначено, що торгова марка може складатися з будь-якого знака, який можна представити у графічній формі, зокрема слів, включаючи власні імена, малюнків, літер, цифр, зображень товарів чи їхніх упаковок, за умови, що такі знаки здатні розрізняти товари чи послуги одного підприємства від товарів чи послуг інших підприємств. Зареєстрована торгова марка за ст. 5 Директиви 89/104/ЄЕС мала надавати її власнику ексклюзивні права на неї. Власнику мало бути надано право не допускати використання в процесі торгівлі будь-якою третьою стороною, що не отримала згоди від нього: будь-якого знака, який є тотожним до такої торговельної марки, у зв'язку з товарами або послугами, тотожними до тих, стосовно яких було зареєстровано цю торгову марку; будь-якого знака, якщо через його тотожність чи схожість на таку торгову марку і тотожність чи схожість товарів або послуг, які охоплюються згаданими торговою маркою та знаком, існує імовірність виникнення плутанини серед громадськості, включаючи імовірність виникнення асоціацій між даним знаком та торговою маркою.

У ст. 7 Директиви 89/104/ЄЕС була втілена сформована правозастосовною практикою Суду ЄС норма про вичерпання прав, які дає торгова марка: торгова марка не давала власнику права на заборону її використання у зв'язку з товарами, які було запроваджено на ринок Співтовариства під такою торговою маркою самим власником або з його згоди. Директивою 89/104/ЄЕС були передбачені зобов'язання держави-членів щодо прийняття законів, постанов та адміністративних положень, необхідних для виконання цієї Директиви, не пізніше 28 грудня 1991 року [34]. В подальшому шляхи гармонізації національного законодавства держав-членів ЄС були деталізовані новими директивами Європейського парламенту та Ради про наближення законодавства держав-членів стосовно торгових марок: № 2008/95/ЄС від 22.10.2008 та № 2015/2436/ЄС від 16.12.2015.

Ідея унітарної торговельної марки ЄС була вперше втілена у Регламент Ради (ЄС) № 40/94 від 20.12.1993 про торговельну марку Співтовариства, прийнятого на підставі ст. 235 Договору про функціонування Європейського Союзу. Торгова марка Співтовариства могла складатися з будь-яких знаків, які можна представити графічно,

зокрема слів, включаючи особисті імена, малюнки, літери, цифри, форму товарів або їх упаковки, за умови, що такі знаки здатні розрізняти товари чи послуги одного підприємства від підприємств інших підприємств [35]. Регламент № 40/94 надавав власникам торговельної марки Співтовариства додаткові можливості її захисту у зв'язку з публікацією відомостей про неї у словниках та у випадку реєстрації торговельної марки Співтовариства на ім'я агента чи представника. Також було передбачено надання правової охорони колективним маркам Співтовариства, які були покликані відрізнити товари чи послуги членів асоціації, яка є власником марки, від товарів чи послуг інших підприємств [35].

Регламентом Ради (ЄС) № 207/2009 від 26.02.2009 положення попереднього регламенту № 40/94 були переглянуті. Управління з гармонізації внутрішнього ринку, яке опікується торговельними марками та зразками Співтовариства, мало стати незалежним у технічних питаннях та мати юридичну, адміністративну та фінансову автономію, а його дохід мав складатися головним чином із зборів, які сплачують користувачі системи [36]. Задля посилення захисту торговельних марок Співтовариства держави-члени мали призначити на національному рівні якомога меншу кількість національних судів першої та другої інстанції, які мають юрисдикцію у справах про порушення та дійсність торгових марок Співтовариства, пріоритет мав бути відданий судовим установам ЄС. У регламенті № 207/2009 було відзначено, що рішення щодо дійсності та порушення торговельних марок Співтовариства повинні мати силу та охоплювати всю територію Співтовариства, оскільки це єдиний спосіб запобігти непослідовним рішенням з боку судів і Офісу та забезпечити дотримання унітарного характеру торгових марок Співтовариства.

Поряд з формуванням правових засад охорони прав на торгові марки у межах Європейського Співтовариства виникла потреба у запровадженні посиленних засобів правової охорони географічних позначень походження продукції. Найбільш чутливою товарною групою, яка потребувала посиленого захисту місця походження продукції, поза сумнівом, були вина та інші спиртні напої. Ці питання на рівні ЄЕС вперше були врегульовані у Регламенті Ради (ЄС) № 1576/89 від 29.05.1989 про загальні правила щодо визначення, опису та презентації спиртних напоїв. Регламент № 1576/89 стосувався, насамперед, питань захисту прав споживачів спиртних напоїв та передбачав опис конкретних специфічних видів спиртних напоїв, міцність яких перевищувала 15% об. Водночас, зазначений регламент у ст. 5 також надавав правову охорону географічним найменуванням місць походження спиртних напоїв, які могли замінювати найменування окремих найменування видів спиртних напоїв або доповнювати їх, утворюючи складені найменування [37].

Регламентом Ради (ЄС) № 2081/92 від 14.07.1992 були визначені засади охорони географічних зазначень та зазначень походження сільськогосподарських продуктів і продовольчих товарів. Регламент № 2081/92 врегулював на рівні Співтовариства правовідносини щодо набуття та захисту прав на зазначення походження та географічні зазначення сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів [38]. Відповідні зазначення мали відображати якість, репутацію або характеристики якого в основному або виключно зумовлені певним географічним середовищем з притаманними йому природними та людськими факторами, за умови що виробництво, обробка та підготовка яких відбувається у визначеній географічній зоні або ж характеризується географічним походженням продукції. Наступний Регламент Ради (ЄС) № 510/2006 від 20.03.2006 вже містив вимоги до змісту специфікації продукту, необхідної для отримання захищеного зазначення походження (PDO) або захищеного географічного зазначення (PGI) продукції [39]. Назва, зареєстрована від-

повідно до цього Регламенту, могла використовуватись будь-яким оператором, що продає сільськогосподарську продукцію чи харчові продукти, що відповідають відповідній специфікації. Водночас, реєстрація географічних зазначень та найменувань походження могла бути скасована у разі, якщо відповідність умовам специфікації для сільськогосподарського або харчового продукту під захищеною назвою більше не забезпечується.

В розвиток положень Регламенту № 510/2006 був схвалений оновлений Регламент № 110/2008 від 15.01.2008 щодо визначення, опису, представлення, маркування та захисту географічних зазначень спиртних напоїв. У ст. 15 Регламенту № 110/2008 під географічним зазначенням розумілось зазначення, яке ідентифікує спиртний напій як такий, що походить з території країни, або регіону чи місцевості на цій території, де дана якість, репутація чи інша характеристика цього алкогольного напою в основному пояснюється його географічним походженням. Також Регламентом № 110/2008 був затверджений Додаток III із переліком охоронюваних географічних зазначень, які за жодних умов не могли стати загальними (родовими) назвами алкогольних напоїв [40].

Ю. М. Капіца відзначає своєрідність охорони географічних позначень походження продукції в ЄС, яка спирається на права *sui generis* для регіональної охорони найменувань сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів зі встановленням вищих стандартів охорони, ніж визначені міжнародними конвенціями та законодавством більшості іноземних країн. Основним чинником утворення та розвитку регіональної системи охорони таких позначень, на його переконання, було забезпечення конкурентоспроможності європейської харчової промисловості, в тому числі через її високу якість. Це призвело до розгляду охорони географічних зазначень у межах законодавства про якість продукції, а не права інтелектуальної власності [7, с. 301].

Як бачимо, з укладенням Маастрихтського договору від 07.02.1992 євроінтеграційні процеси прискорюються, зусилля держав-учасниць ЄС вже не обмежуються лише гармонізацією національного законодавства. З'являються численні нормативно-правові акти (регламенти ЄС) у галузі права промислової власності з прямою дією. Суттєва увага упродовж 1990-х років була приділена також правовій охороні специфічних об'єктів права промислової власності – медичних продуктів, біотехнологічних винаходів, засобів захисту рослин тощо.

18 червня 1992 р. був схвалений Регламент Ради ЄС №1768/92 про запровадження додаткового охоронного сертифіката щодо медичних продуктів. У статті 4 Регламенту №1768/92 було передбачено, що дія сертифікату додаткової охорони розповсюджується тільки на продукт (активний інгредієнт або поєднання активних інгредієнтів медичної продукції), на який поширюється дозвіл на розміщення на ринку та на будь-яке використання такого продукту, що одержаний до закінчення терміну дії сертифікату додаткової охорони. Сертифікат надавав такий самий обсяг прав, що і основний патент, і міг бути виданий за клопотанням патентовласника чи його представника [41].

Схвалення регламенту № 1768/92, на переконання Ю. М. Капіци, так само як і охорона географічних позначень походження продукції, пов'язано із правом особливого роду (*sui generis*). Появу такого розширеного захисту медичних продуктів він пов'язує з необхідністю запровадити рівні умови конкуренції у створенні ліків (у порівнянні з США та Японією) та сприяти розвитку фармацевтичної промисловості держав-членів ЄС. Додаткова охорона лікарських засобів із застосуванням інструменту регламенту, віднесення цього права до прав інтелектуальної власності мало запровадити уніфікований режим продовження використання лікарських засобів після закінчення строку дії патенту у зв'язку із значним стро-

ком надання медичного дозволу на використання такого засобу [7, с. 54].

Питання правової охорони біотехнологічних винаходів було врегульовано шляхом видання Директиви Європейського парламенту та Ради ЄС № 98/44/ЄС від 06.07.1998. У цій Директиві було визнано, що наявна патентна система забезпечує недостатній стимул для заохочення дослідження та виробництва біотехнологічних ліків, які необхідні для боротьби з рідкісними або «орфанними» захворюваннями. Норми патентного права держав-членів відповідно до Директиви № 98/44/ЄС мали створюватись у дусі поваги фундаментальних принципів захисту гідності та цілісності особи, виходячи з неможливості патентування людського тіла на будь-якій стадії його становлення або розвитку. Директива № 98/44/ЄС визнавала патентоспроможним елемент, виділений з людського тіла або іншим чином вироблений за допомогою технічного процесу, включаючи послідовність або часткову послідовність гена, навіть якщо структура цього елемента ідентична структурі природного елемента. Водночас, за ст. 6 Директиви біотехнологічні винаходи вважались непатентоспроможними, якщо їх комерційне використання суперечило б суспільному порядку чи моралі [42].

Наступна Директива Європейського Парламенту та Ради 98/71/ЄС від 13.10.1998 була покликана наблизити законодавство держав-членів щодо правової охорони промислових зразків. В цілях надання правової охорони промислових зразків мала бути надана оцінка тому, чи має дизайн індивідуальний характер, чи має загальне враження від нього у поінформованого користувача чітку відмінність від вже відомого дизайну, беручи до уваги характер продукту та промисловий сектор, до якого він належить [43]. Під «дизайном» розумівся зовнішній вигляд продукту в цілому або його частини, що є результатом особливостей, зокрема, ліній, контурів, кольорів, форм, текстури, матеріалів продукту чи його орнаменту. Охорона прав на промислові зразки могла стосуватись будь-якого промислового або ремісничий предмету, включаючи, також частини складного продукту, упаковку, одяг, графічні символи та типографські шрифти, але за винятком комп'ютерних програм.

Практика застосування Директиви 98/71/ЄС засвідчила, що лише країни Бенілюксу запровадили єдиний закон про охорону промислових зразків, тоді як в усіх інших державах-членах охорона зразків є предметом відповідного національного законодавства та обмежується територією відповідної держави-члена. Відтак ідентичні зразки могли по різному охоронятись в різних державах-членах і на користь різних власників, що породжувало конфлікти у ході торгівлі між державами-членами. Було відзначено, що істотні відмінності між законами про дизайн держав-членів запобігають і спотворюють конкуренцію в масштабах Співтовариства.

Наступним закономірним кроком на шляху до досягнення цілей Співтовариства мало стати забезпечення механізму правової охорони унітарного промислового зразка Співтовариства, який буде безпосередньо застосовний у кожній державі-члені. Регламент Ради ЄС № 6/2002 від 12.12.2001 запропонував додаткові можливості унітарної правової охорони промислових зразків на рівні Співтовариства, не перешкоджаючи при цьому застосуванню законів про промислову власність або інших відповідних законів держав-членів [43]. Правову охорону було надано як для зареєстрованих, так і для незареєстрованих зразків, що стали доступними для громадськості у спосіб визначений Регламентом № 6/2002.

Одним з найбільш складних та дискусійних питань у царині права інтелектуальної власності до останнього часу залишалось питання унітарного патенту ЄС. Розв'язання цього питання мала сприяти Зелена книга Співтовариства від 24.06.1997, яка закликала запропонувати користувачам

доступну та юридично безпечну систему захисту прав на винаходи за розумну ціну. Було запропоновано ухвалити регламент Співтовариства з приводу унітарного патенту, який мав би стати *acquis communautaire*, спираючись на компетенцію Ради ЄС за статтею 235 Договору ЗЄЕС. До недоліків існуючої системи європейських патентів розробники Зеленої книги відносили складність управління патентними правами при переході патенту до національної фази, дорожнечу процедури, яка вимагала здійснення перекладів специфікацій для національних патентних відомств кожної з країн де запитувалась охорона, справляння зборів за підтримання чинності патенту окремо для кожної країни чинності патенту, необхідність оскарження виданого патенту зацікавленими особами у національних судах кожної з країн дії патенту та ймовірність ухвалення такими судами суперечливих рішень щодо того самого патенту [44].

У 2000 році Європейською комісією була внесена пропозиція щодо створення Регламенту про унітарний патент ЄС, яка містила нові підходи до заснування унітарного патенту Співтовариства. Було відзначено, що діяльність Співтовариства включає створення внутрішнього ринку та усуненням перешкод для вільного руху товарів, створенням системи, яка забезпечує відсутність спотворень конкуренції на внутрішньому ринку [45]. Патентне право, що застосовується до патенту Співтовариства, не мало замінювати ні законодавство держав-членів про патенти, ні європейське патентне право, встановлене Мюнхенською конвенцією.

Найбільш суттєвою проблемою у впровадженні єдиного патенту ЄС тривалий час продовжувало залишатись мовне питання, а саме забезпечення перекладів патенту мовами усі держав-учасниць ЄС. У квітні 2007 р. Європейська Комісія намагалась розв'язати цю проблему у повідомленні «Про покращення патентної системи в Європі», у якому державам-членам ЄС було запропоновано викладення патенту однією з офіційних мов ЄС та забезпечення наступного його перекладу іншими мовами на вимогу держав-учасниць. Патент ЄС мав видаватись Європейським патентним відомством та мати унітарний автономний характер у всьому Союзі [46]. Також був запропонований проект міжнародної угоди про заснування Патентного суду ЄС із виключною юрисдикцією стосовно спорів з приводу чинності унітарного патенту. Водночас, остання пропозиція була визнана Судом ЄС несумісною з принципами функціонування Союзу, оскільки патентний суд матиме повноваження тлумачити та застосовувати законодавство ЄС, а його виключна юрисдикція в межах ЄС позбавить національні суди виконання їхнього завдання як «звичайних» судів у рамках правового порядку Європейського Союзу [3, р. 524].

У ст. 118 Договору про ЄС в редакції Лісабонського договору 2007 р. були передбачені заходи щодо започаткування Європейського права інтелектуальної власності із застосуванням звичайної законодавчої процедури. Водночас, положення щодо мови Європейського права інтелектуальної власності мали визначатись за допомогою регламентів згідно зі спеціальною законодавчою процедурою, тож Рада ЄС після консультацій з Європейським парламентом мала забезпечити одноставне схвалення таких регламентів.

Задля розв'язання досить чутливого для унітарного патенту мовного питання 04.12.2019 Радою ЄС був схвалений висновок щодо розширеної патентної системи в Європі, який передбачав поряд із Патентним регламентом ЄС видання окремого регламенту щодо порядку перекладу патенту ЄС, обидва регламенти мали набуті чинність одночасно. Пропозиція щодо мовних домовленостей була винесена на обговорення 30.06.2010, але за підсумками тривалих дискусій Рада ЄС була змушена визнати відсутність одноставної згоди із запропонованим меха-

нізмом перекладу патентів. Рада ЄС з питань конкурентоспроможності 10.12.2010 констатувала очевидну недосконалість одноставної згоди з цього питання в найближчому майбутньому, тому подальша реалізація ідеї унітарного патенту ставала можливою лише в межах механізму посиленої співпраці держав-учасниць ЄС [47]. Така посиленна співпраця була ініційована дванадцятьма державами-членами ЄС (Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Литва, Люксембург, Нідерланди, Польща, Словенія, Швеція та Великобританія). Поступово до цієї ініціативи були залучені інші держави-члени, за винятком Іспанії та Італії.

На підставі ст. 329 Договору про ЄС Європейська Комісія 14.12.2010 звернулася до Ради ЄС задля отримання дозволу на використання механізму посиленої співпраці у питанні про заснування унітарного патенту ЄС. Рада ЄС рішенням № 2011/167/ЄС від 10.03.2011 [48] схвалила цю ініціативу, але вже 03.06.2011 Іспанія та Італія оскаржили це рішення у Європейському суді. Скаржники посилались на те, що механізм посиленої співпраці використовувався для уникнення переговорів з державою-членом, нав'язуючи їй рішення щодо відмови, тоді як поставлені цілі могли бути досягнуті в інший спосіб – за допомогою спеціальної угоди, як це передбачено ст. 142 ЄПК. Також скаржники посилались на недотримання принципів судової системи ЄС, оскільки посиленою співпрацею не була передбачена система вирішення спорів щодо певних законних прав, які підпадають під дію законодавства ЄС. За результатами розгляду позову у справі C-274/11 (C-295/11) Велика Палата Суду ЄС 16.04.2013 відкинула доводи скаржників [49].

На підставі Рішення Ради ЄС № 2011/167/ЄС від 10.03.2011 року механізм посиленої співпраці у сфері унітарної патентної охорони винаходів був втілений у Регламенті № 1257/2012 (ЄС) Європейського Парламенту та Ради від 17.12.2012 [50]. Того ж дня був затверджений Регламент № 1260/2012 про здійснення посиленої співпраці у сфері створення унітарної патентної охорони щодо застосовних механізмів перекладу [51]. Невдовзі Іспанією був поданий до Суду ЄС новий позов про анулювання Регламенту № 1257/2012 (ЄС), однак Велика Палата Суду ЄС у рішенні від 05.05.2015 у справі C-146/13 знову відкинула доводи Іспанії [52].

Регламент № 1257/2012 передбачав, що унітарний патентний захист сприятиме науково-технічному прогресу та функціонуванню внутрішнього ринку, зробить доступ до патентної системи легшим, дешевшим і юридично безпечним. Унітарний патентний захист передбачалося досягти шляхом приписування унітарної дії європейським патентам по відношенню до всіх держав-учасниць. Європейський патент з уніфікованою дією мав надавати його власнику право перешкоджати будь-якій третій стороні вчиняти дії, проти яких патент надає захист, зокрема, шляхом створення Єдиного патентного суду.

Регламент № 1257/2012 розглядався як спеціальна угода у розумінні статті 142 Конвенції про видачу європейських патентів від 5 жовтня 1973 року зі змінами 17 грудня 1991 року та 29 листопада 2000 року. Названа стаття дозволяла будь-якій групі договірних держав на підставі спеціальної угоди, надавати європейському патенту цих держав унітарний характер на всій їхній території, та дозволяти видачу такого європейського патенту лише спільно щодо всіх цих держав [23]. Тож «Європейський патент з уніфікованою дією» означав європейський патент, виданий Європейським патентним відомством (ЄПВ), який користується уніфікованою дією в державах-учасниках відповідно до Регламенту № 1257/2012. Видання патентів та ведення реєстру таких патентів продовжувало належати до компетенції Європейського патентного відомства, яке не є органом Європейського Союзу.

Юрисдикція щодо європейських патентів з унітарною силою повинна бути встановлена та регулюватися докумен-

том, що встановлює уніфіковану систему розгляду патентних справ щодо європейських патентів і європейських патентів з унітарною силою. Угода про Єдиний патентний суд, укладена у Брюсселі 19.02.2013 [53] та передбачала заснування суду з виключною юрисдикцією щодо розгляду справ про порушення і визнання недійсними (анулювання) будь-якого Європейського патенту з унітарним ефектом, сертифікату додаткової охорони, який видано для продукту, що охороняється патентом, Європейського патенту, строк дії якого не закінчився на свою дію на дату набрання чинності цією Угодою або який був виданий після цієї дати, Європейської патентної заявки, яка знаходиться на розгляді на дату набрання чинності цією Угодою або яка подана після цієї дати. Ця судова установа, на переконання дослідників, є унікальною за своєю правовою природою та організаційною структурою, самостійною інституцією, яка не входить до інституційної системи ЄС. За ст. 1 Угоди про Єдиний патентний суд право приєднання до цієї угоди належить лише державам-членам ЄС [54, с. 407].

Завершення ратифікації Угоди про Єдиний патентний суд від 19.02.2013 за ст. 85 цієї Угоди було пов'язано зі здачею на зберігання тринадцятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання відповідно до статті 84, включаючи три держави-члени з найбільшою кількістю європейських патентів (Німеччина, Велика Британія та Франція). Тривала затримка з набранням чинності Угодою про Єдиний патентний суд була пов'язана з ратифікацією Угоди Німеччиною. Німецьким парламент схвалив відповідний законопроект 07.08.2021, але остаточна ратифікація Угоди стала можливою лише 17.02.2023 після відхилення конституційним судом Німеччини двох скарг проти ратифікаційного законопроект. Завершення ратифікації Угоди про Єдиний патентний суд також означало, що ця Угода, а також регламенти 1257/2012 (ЄС) та № 1260/2012 (ЄС) Європейського Парламенту та Ради від 17.12.2012 нарешті набрали чинності з 01.06.2023.

Висновок. Розвиток правової охорони права промислової власності в країнах Європейського Союзу був заснований на міжнародних угодах з питань охорони права інтелектуальної власності, укладених зусиллями цілої низки міжнародних організацій – Міжнародного союзу з охорони промислової власності, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Світової організації торгівлі. Важливу роль у заснуванні Європейського патентного відомства також відіграли зусилля Ради Європи, однак суттєвою перешкодою у функціонуванні загальноєвропейського патентного відомства вважалась різноманітність та неузгодженість національних законодавчих актів з питань патентування. Уніфікація патентного законодавства європейських країн була частково реалізована із прийняттям Європейської конвенції від 11.12.1953 про формальності, необхідні для патентних заявок.

Укладена завдяки зусиллям Ради Європи Європейська конвенція про міжнародну класифікацію патентів на

винаходи від 19.12.1954 та схвалена на її основі Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію від 24.03.1971 були покликані впровадити єдину міжнародну патентну класифікацію. Діяльність Комітету експертів Ради Європи з патентів також сприяла укладенню у м. Страсбурзі Конвенції про уніфікацію деяких положень матеріального права щодо патентів на винаходи від 27.11.1963, якою були визначені спільні для держав-учасниць критерії патентоспроможності винаходів – новизна, винахідницький рівень і промислове застосування. Схвалена у 1973 році Європейська патентна конвенція містила уніфіковані правила стосовно видачі європейських патентів на різноманітні винаходи, чинність яких могла охоплювати одну або більше договірні держави, а видачу європейських патентів мала забезпечувати Європейська патентна організація.

Договір про заснування Європейської економічної спільноти від 25.03.1957 безпосередньо не регулював питання охорони права промислової власності, однак правозастосовна практика Суду ЄС свідчила, що питання правової охорони винаходів, а також охорона знаків для товарів і послуг дедалі частіше породжували суперечки щодо наявності колізії між національними законами про охорону прав промислової власності з положеннями Договору ЗЄС. Попри започаткування Європейською Комісією у липні 1959 року ініціативи щодо впровадження унітарних законів про захист промислової власності, які охоплювали б всю територію спільного ринку, Перша директива № 89/104/ЄЕС «Про наближення законодавства держав-членів, що стосується торгових марок» була прийнята лише 21.12.1988, а ідея унітарної торгової марки ЄС була реалізована у Регламенті Ради (ЄС) про торговельну марку Співтовариства № 40/94 від 20.12.1993. У Регламенті Ради ЄС № 6/2002 від 12.12.2001 також був втілений механізм правової охорони унітарного промислового зразка Співтовариства.

Ідея унітарного патенту ЄС, вперше втілена у Конвенції про патент Європейського Співтовариства від 15.12.1975, до останнього часу залишалась нереалізованою через суперечності держав-членів у питанні перекладу патентів їх національними мовами. За відсутності одностайного схвалення державами-членами регламенту щодо порядку перекладу патенту ЄС подальша робота над реалізацією ідеї унітарного патенту ЄС відбувалась у межах механізму посиленої співпраці на підставі рішення Рада ЄС № 2011/167/ЄС від 10.03.2011. Вирішальне значення для остаточного втілення в життя ідеї унітарного патенту ЄС мала укладена у Брюсселі 19.02.2013 Угода про Єдиний патентний суд, саме з її ратифікацією тринадцятьма державами-членами, у тому числі Німеччиною, Великою Британією та Францією, залежало набрання чинності Регламентом Європейського Парламенту та Ради від 17.12.2012 № 1257/2012 (ЄС) щодо здійснення поглибленого співробітництва у сфері створення єдиної патентної охорони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lamping, Matthias, Enhanced Cooperation – A Proper Approach to Market Integration in the Field of Unitary Patent Protection? (October 20, 2011). published in 42 IIC 2011, 879, Режим доступу: <https://ssrn.com/abstract=1946875> (Дата перегляду: 30.11.2023).
2. Matthews Duncan. Globalizing intellectual property rights: the TRIPs agreement. Routledge, 2002. 208 p.
3. Plomer, Aurora. A Unitary Patent for a (Dis)United Europe: The Long Shadow of History. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2015. № 46. P. 508-533. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/281275458_A_Unitary_Patent_for_a_DisUnited_Europe_The_Long_Shadow_of_History (Дата перегляду: 30.11.2023).
4. Андрощук Г.О. Інтелектуальна власність в національних інноваційних системах: монографія; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності. – Київ: Інтерсервіс, 2018. – 364 с.
5. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія / В. С. Дроб'язко та ін.; за наук. ред. О.П. Орлюк; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності. К.: Лазурит-Поліграф, 2010. 464 с.
6. Еннан Р. Є. Формування європейської регіональної патентної системи та європейських стандартів охорони винаходів. *Часопис цивільстики*. 2009. Вип. 8. С. 34–39. – Режим доступу: URL: <http://clj.nuova.od.ua/archive/8/9.pdf> (Дата перегляду: 30.11.2023).
7. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку: монографія; Нац. акад. наук України, Центр дослідж. інтелект. власн. та трансф. технол. К.: Академперіодика, 2017. 664 с.

8. Орлюк О.П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 58-74. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapnu_2016_3_15 (Дата перегляду: 30.11.2023).
9. Васильєв Є.О. Започаткування міжнародної охорони прав інтелектуальної власності у XIX ст. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 24-29.
10. Convention de Paris pour la protection de la propriété industrielle du 20 mars 1883. URL: <https://wipolex.wipo.int/en/text/287780>. (дата звернення 30.11.2023).
11. Arrangement de Madrid concernant la répression des fausses indications de provenance sur les marchandises (1891). URL: <https://wipolex.wipo.int/en/text/281783>. (дата звернення 30.11.2023).
12. Arrangement de La Haye concernant le dépôt international des dessins et modèles industriels (1925). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/textdetails/12526>. (дата звернення 30.11.2023).
13. Acte de Lisbonne (1958) URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/textdetails/12990>. (дата звернення 30.11.2023).
14. Stockholm Act (1967) URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/textdetails/12989>. (дата звернення 30.11.2023).
15. Васильєв Є.О. Розвиток міжнародної правової охорони промислової власності у XX столітті. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 27-32.
16. Creation of a European patents office. Committee on Economic Affairs and Development. Report | Doc. 75 | 06 September 1949. URL: <https://pace.coe.int/en/files/34/html> (дата звернення 30.11.2023).
17. Resolution (52) 49 (12 September 1952) – (Adopted by the Ministers' Deputies). URL: <https://rm.coe.int/09000016805e37ae> (дата звернення 30.11.2023).
18. European Convention relating to the Formalities required for Patent Applications Paris, 11.XII.1953. URL: <https://rm.coe.int/168006457c> (дата звернення 30.11.2023).
19. European Convention on the International Classification of Patents for Invention Paris, 19.XII.1954. European Treaty Series – № 17. URL: <https://rm.coe.int/168006457d> (дата звернення 30.11.2023).
20. Strasbourg Agreement Concerning the International Patent Classification (of March 24, 1971). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/291766> (дата звернення 30.11.2023).
21. Convention on the Unification of Certain Points of Substantive Law on Patents for Invention Strasbourg, 27.XI.1963. European Treaty Series. № 47. URL: <https://rm.coe.int/168006b65d> (дата звернення 30.11.2023).
22. Patent Cooperation Treaty (1970) URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/textdetails/13065>. (дата звернення 30.11.2023).
23. Convention on the grant of European patents (European patent convention) and attached annexes. URL: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201065/volume-1065-i-16208-english.pdf>. (дата звернення 30.11.2023).
24. World Trade Organization (WTO) – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement) URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/305907>. (дата звернення 30.11.2023).
25. Декларація Шумана 1950. *Юридична енциклопедія* : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2 : Д – Й. 744 с.
26. Treaty establishing the European Economic Community (Rome, 25 March 1957). URL: https://www.cvce.eu/en/obj/treaty_establishing_the_european_economic_community_rome_25_march_1957-en-cca6ba28-0bf3-4ce6-8a76-6b0b3252696e.html. (дата звернення 30.11.2023).
27. Комарова Т.В. Феномен судового активізму у практиці Суду Справедливості Європейського Союзу. *Право України*. 2018. № 2. С. 217–232.
28. Judgment of the Court of 29 February 1968. – Parke, Davis and Co. v Probel, Reese, Beintema-Interpharm and Centrafarm. – Reference for a preliminary ruling: Gerechtshof 's-Gravenhage – Netherlands. – Case 24–67. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:61967CJ0024> (дата звернення 30.11.2023).
29. Judgment of the Court of 31 October 1974. – Centrafarm BV et Adriaan de Peijper v Sterling Drug Inc. – Reference for a preliminary ruling: Hoge Raad – Netherlands. – Parallel patents. – Case 15-74. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61974CJ0015> (дата звернення 30.11.2023).
30. Judgment of the Court of 14 July 1981. – Merck & Co. Inc. v Stephar BV and Petrus Stephanus Exler. – Reference for a preliminary ruling: Arrondissementsrechtbank Rotterdam – Netherlands. – Patents – Pharmaceutical products. – Case 187/80. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61980CJ0187> (дата звернення 30.11.2023).
31. Convention for the European patent for the common market 76/76/EEC (Community Patent Convention). *Official Journal* L 017, 26/01/1976 P. 0001–0028. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX%3A41975A3490%3AEN%3AHTML> (дата звернення 30.11.2023).
32. Judgment of the Court of 22 June 1976. – Société Terrapin (Overseas) Ltd. v Société Terranova Industrie CA Kapferer & Co. – Reference for a preliminary ruling: Bundesgerichtshof – Germany. – Right to a trade-mark and commercial name. – Case 119-75. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61975CJ0119&qid=1703346014219> (дата звернення 30.11.2023).
33. Memorandum on the creation of an EEC trade mark adopted by the Commission on 6 July 1976. *Bulletin of the European Communities*. URL: <https://aei.pitt.edu/5363/1/5363.pdf> (дата звернення 30.11.2023).
34. Перша Директива Ради 89/104/ЄС "Про наближення законодавства держав-членів, що стосується торгових марок" від 21 грудня 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_352#Text (дата звернення 30.11.2023).
35. Council Regulation (EC) № 40/94 of 20 December 1993 on the Community trade mark. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31994R0040&qid=1703347287526> (дата звернення 30.11.2023).
36. Council Regulation (EC) № 207/2009 of 26 February 2009 on the Community trade mark (codified version). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009R0207> (дата звернення 30.11.2023).
37. Council Regulation (EEC) № 1576/89 of 29 May 1989 laying down general rules on the definition, description and presentation of spirit drinks. *Official Journal* L 160, 12/06/1989 P. 0001–0017 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31989R1576&qid=1702937111800> (дата звернення 30.11.2023).
38. Council Regulation (EEC) № 2081/92 of 14 July 1992 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992R2081&qid=1703349887358> (дата звернення 30.11.2023).
39. Council Regulation (EC) No 510/2006 of 20 March 2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006R0510&qid=1703350045390> (дата звернення 30.11.2023).
40. Regulation (EC) No 110/2008 of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 on the definition, description, presentation, labelling and the protection of geographical indications of spirit drinks and repealing Council Regulation (EEC) № 1576/89. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0110&qid=1703350227826> (дата звернення 30.11.2023).
41. Council Regulation (EEC) No 1768/92 of 18 June 1992 concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992R1768&qid=1703356566147> (дата звернення 30.11.2023).
42. Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31998L0044&qid=1703357448582> (дата звернення 30.11.2023).
43. Council Regulation (EC) № 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002R0006&qid=1703109130706> (дата звернення 30.11.2023).

44. Promoting innovation through patents: Communication from the commission to the council the european parliament and the economic and social committee. Brussels, 05.02. 1999 COM(1999) 42 final. URL: https://aei.pitt.edu/1215/1/patents_gp_follow_COM_99_42.pdf (дата звернення 30.11.2023).

45. Proposal for a Council Regulation on the Community patent (2000/C 337 E/45). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000PC0412&from=EN> (дата звернення 30.11.2023).

46. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – Enhancing the patent system in Europe. Brussels, 03.04.2007 COM(2007). 165 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52007DC0165> (дата звернення 30.11.2023).

47. Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011PC0215&qid=1703362730547> (дата звернення 30.11.2023).

48. Council Decision 2011/167/EU of 10 March 2011 authorising enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011D0167&qid=1703364224627> (дата звернення 30.11.2023).

49. Judgment of the court (Grand Chamber) of 16 April 2013 in Joined Cases C-274/11 and C-295/11 for annulment under Article 263 TFEU, lodged on 30 and 31 May 2011. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=136302&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=891883> (дата звернення 30.11.2023).

50. Regulation (EU) № 1257/2012 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012R1257&qid=1703193116316> (дата звернення 30.11.2023).

51. Council Regulation (EU) № 1260/2012 of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection with regard to the applicable translation arrangements. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012R1260&qid=1703364664068> (дата звернення 30.11.2023).

52. Judgment of the Court of Justice (Grand Chamber) of 5 May 2015 – Case C-146/13. URL: <https://www.epo.org/en/legal/official-journal/2015/05/a49.html> (дата звернення 30.11.2023).

53. Agreement on a Unified Patent Court. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42013A0620%2801%29> (дата звернення 30.11.2023).

54. Соколова О.О. Уніфікований патентний суд як унікальна інституція патентного захисту в ЄС. *Право і суспільство*. 2023. Вип. 1. С. 403–412. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/1_2023/57.pdf (дата звернення 30.11.2023).